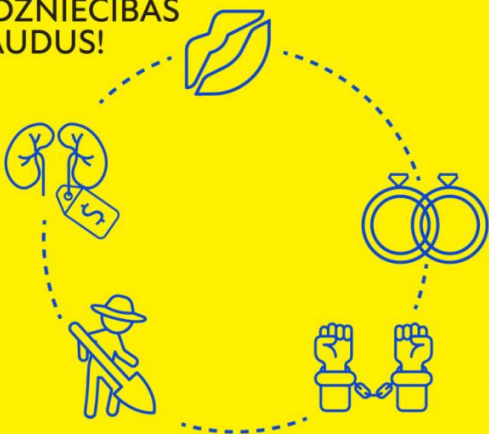

PAMANI
CILVĒKU
TIRDZNIECĪBAS
DRAUDUS!

PĀRSKATS PAR CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS SITUĀCIJU LATVIJĀ 2024. GADĀ

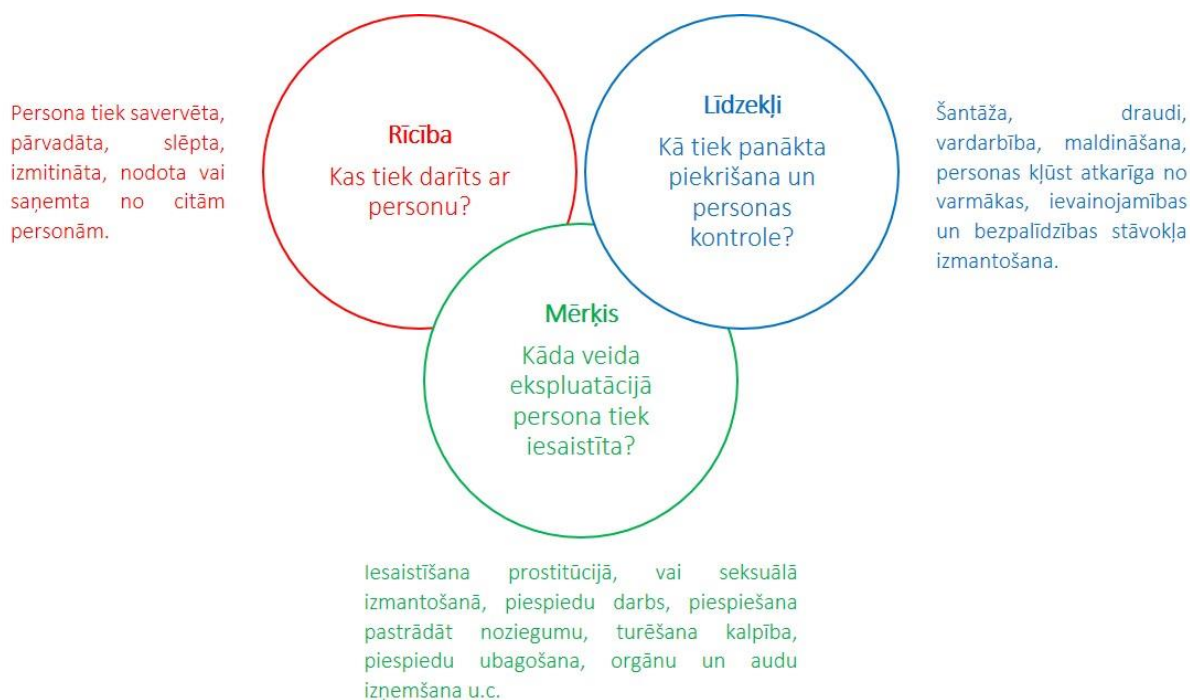
Satura rādītājs

1. Tendences	1
2. Cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšana un novirzīšana	7
3. Izmeklēšana un iztiesāšana	8
4. Atbalsta pasākumi cilvēku tirdzniecības upuriem	10
5. Grozījumi normatīvajā regulējumā	12
4. Politikas plānošana	14
6. Īstenotie projekti	15
7. Apmācības	17
8. Informatīvie pasākumi un informatīvās kampaņas	19

1. Tendences

Cilvēku tirdzniecības jēdziena skaidrošanai parasti tiek izmantota komplicēta trīs elementu shēma, kas savā ziņā raksturo, cik daudzšķautņains ir šis nozieguma veids. Krimināllikuma 154.² pantā cilvēku tirdzniecība definēta kā *“Cilvēku tirdzniecība ir ekspluatācijas nolūkā izdarīta personu savervēšana, pārvadāšana, nodošana, slēpšana, izmitināšana vai saņemšana, lietojot vardarbību vai draudus, vai aizvešanu ar viltu vai izmantojot personas atkarību no vainīgā vai tās ievainojamības vai bezpalīdzības stāvokli, vai arī dodot vai saņemot materiāla vai citāda rakstura labumus, lai panāktu tās personas piekrišanu tirdzniecībai, no kuras ir atkarīgs cietušais”*. Vienkāršojot jēdzienu, cilvēku tirdzniecība ir smags noziegums, kas aizskar cilvēka pamattiesības un cieņu. Tas ietver neaizsargātu cilvēku noziedzīgu izmantošanu, lai gūtu ekonomisku labumu.¹ Paplašinātais cilvēku tirdzniecības skaidrojums ietver trīs elementus – rīcību, līdzekļus, mērķi. Katrs no šiem trīs elementiem iekļauj pazīmes, kas detalizētāk iekļautas 1. attēlā.

1. attēls. Cilvēku tirdzniecības skaidrojums

Latviju kopumā var uzskatīt par cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valsti, galamērķa valsti, tranzīta valsti, kā arī valsti, kurā tiek ekspluatēti pašu pilsoņi.² Šāda situācija ir radusies, jo iepriekš Latvija bija izteikta upuru izcelsmes valsts, bet uzlabojoties sociālekonomiskajiem

¹ Trafficking in human beings: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas/trafficking-in-human-beings>

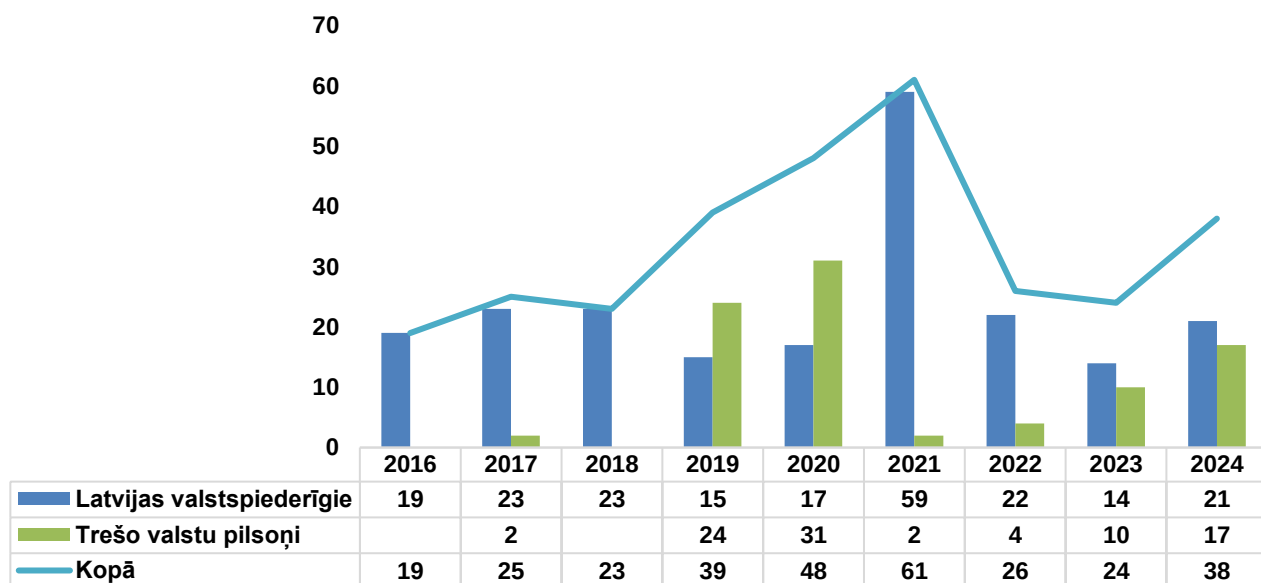
² Izcelsmes valsts: Latvijas valsts piederīgie tiek savervēti un pakļauti cilvēku tirdzniecībai ārzemēs; mērķa valsts: personas no trešajām valstīm tiek pakļautas cilvēku tirdzniecībai Latvijā; tranzīta valsts: Latvijas var būt tranzīta valsts personām, kuru mērķa valsts ir cita valsts.

apstākļiem, Latvijā pakāpeniski sāk parādīties aizvien vairāk pievelkošo faktoru viesstrādniekiem no trešajām valstīm, kas var tikt pakļauti arī cilvēku tirdzniecībai.

Statistikā par identificētajiem cilvēku tirdzniecības upuriem tiek iekļautas gan personas, kuras Valsts policija ir atzinusi par cietušajiem kriminālprocesā, gan personas, kuras nevalstisko organizāciju komisija ir atzinusi par upuri saskaņā ar 2019. gada 16. jūlija Ministru kabineta noteikumiem Nr. 344 "Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri" (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 344). Ierasti nevalstisko organizāciju komisijas identificē vairāk upuru par Valsts policiju, ko var skaidrot ar vairākiem apstākļiem, piemēram, persona nevēlas iesaistīties kriminālprocesā vai kriminālprocess vēl nav uzsākts, bet palīdzība ir nepieciešama nekavējoties. Tāpat jāņem vērā, ka nereti personām ir lielāka uzticība nevalstiskajām organizācijām. Piemēram, 2024. gadā no 38 identificētajiem upuriem, Valsts policija par cietušajiem atzina piecas personas.

Kā redzams 1. attēlā, kopumā identificēto upuru un cietušo skaits ir mainīgs no gada uz gadu, un 2024. gadā kopā pakalpojuma sniedzēji un Valsts policija identificēja 38 cilvēku tirdzniecības upurus. Tāpat kopš pandēmijas ierobežojumu beigām ir atkal novērojums trešo valstu valstspiederīgo upuru pieaugums.

2. attēls. Identificēto upuru skaits un upuru valstiskā piederība 2016. - 2024. gadā

Avots: Dati no Valsts policijas, "Centrs MARTA", "Patvērums "Drošā māja""

Visbiežāk Valsts policija un pakalpojuma sniedzēji identificē Latvijas valstspiederīgos, kas tikuši pakļauti cilvēku tirdzniecībai. Esošā sistēma ļauj identificēt gan personas, kas tikušas ekspluatētas Latvijā, gan personas, kas tikušas ekspluatētas citās valstīs. Līdz ar to 1. tabula atspoguļo datus par Latvijas atbalsta sistēmā identificētajiem upuriem.

1. tabula. Identificēto cilvēku tirdzniecības upuru valstiskā piederība

Valsts	sieviete	vīrietis	kopā
Latvija	16	5	21
Tadžikistāna	0	11	11
Uzbekistāna	0	3	3

Pakistāna	1	0	1
Kamerūna	1	0	1
Somālija	1	0	1

Avots: Dati no Valsts policijas, "Centrs MARTA", "Patvēruma "Drošā māja""

Līdztekus, aplūkojot statistiku par personām ekspluatācijas valstī, redzams, ka visbiežāk tā ir bijusi Latvija (skat. 2. tabulu). Jānorāda, ka lielākā daļa personu, kas tika pakļautas cilvēku tirdzniecībai Latvijā, bija no trešajām valstīm. Savukārt Latvijas valstspiederīgie lielākoties tika ekspluatēti citās valstīs. Turklāt, kā redzams 2.tabulā, var būt arī gadījumi, kad persona ekspluatēta vairākās valstīs. Cita starpā jānorāda, ka tā dēvētā sociālā pieeja ļauj sniegt atbalstu arī personām, kas nav Latvijas valstspiederīgie, tostarp patvēruma meklētājiem, ja ekspluatācija notikusi citā valstī — šādi gadījumi tika konstatēti arī 2024. gadā.

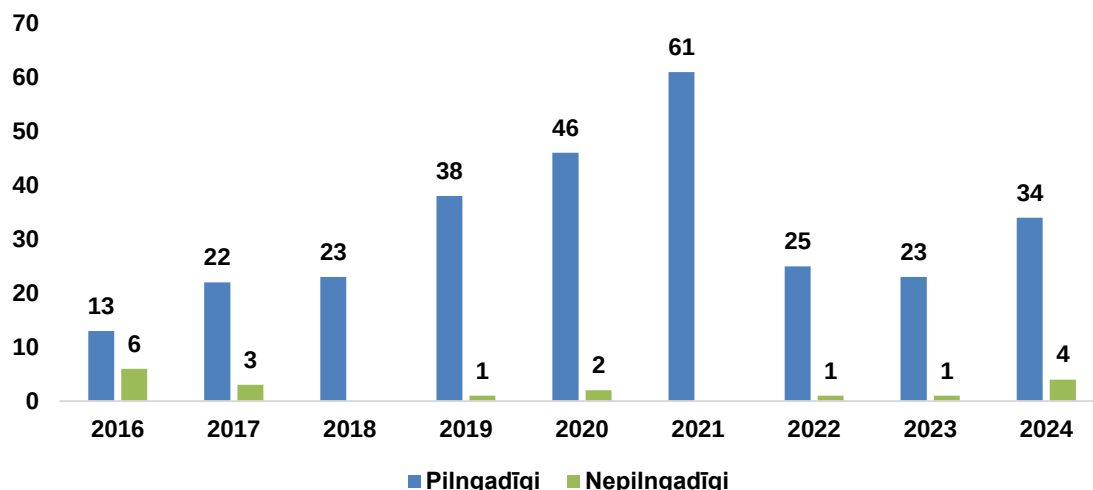
2 .tabula. Valstis, kurās identificētie cilvēku tirdzniecības upuri tika ekspluatēti

Ekspluatācijas valsts	Ekspluatētās personas
Latvija	17
Vienā procesā - Itālija, Francija, Vācija, Spānija	4
Īrija	2
Kipra	2
Vācija	2
Apvienotie Arābu Emirāti	1
Dānija	1
Dienvīdāfrika	1
Īrija, Lielbritānija	1
Kamerūna	1
Latvija, Francija	1
Latvija, Kanāda	1
Latvija, Ungārija	1
Pakistāna	1
Somālija	1
Spānija	1

Avots: Dati no Valsts policijas, "Centrs MARTA", "Patvēruma "Drošā māja""

Lielākā daļa identificēto upuru ir pilngadīgas personas, un 2024. gadā par cietušajiem kriminālprocesā tika atzītas četras nepilngadīgas personas. Ilgākā laika posmā, piemēram, kopš 2016. gada, par cilvēku tirdzniecības upuriem kopumā ir identificētas 18 nepilngadīgas personas (skat. 3. attēlu). Nepilngadīgie upuri pārsvarā ir meitenes, kuras tikušas pakļautas cilvēku tirdzniecībai seksuālās ekspluatācijas nolūkā. Tāpat jānorāda, ka nereti pilngadīgas sievietes, kuras atzītas par cilvēku tirdzniecības upuriem seksuālai ekspluatācijai, ir tikušas ekspluatētas jau nepilngadīgā vecumā. Vienlaikus bērni var tikt iesaistīti arī citās darbībās, piemēram, piespiešanā izdarīt dažādus likumpārkāpumus, ubagošanā ārzemēs u.c.

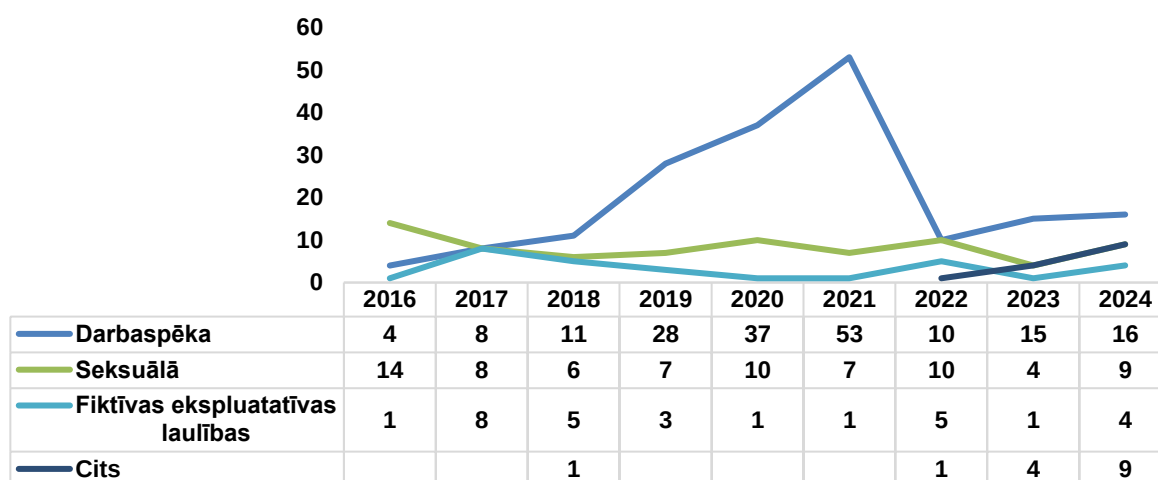
3. attēls. Identificētie pilngadīgie un nepilngadīgie cilvēku tirdzniecības upuri

Avots: Dati no Valsts policijas, "Centrs MARTA", "Patvērums "Drošā māja""

Biežāk konstatētās cilvēku tirdzniecības formas ir darbaspēka ekspluatācija, seksuālā ekspluatācija un piespiedu fiktīvās laulības. Vienlaikus parādās arī citi veidi, piemēram, piespiešana pastrādāt noziegumu, piespiedu ubagošana ārvalstīs un citi. Kā redzams 4. attēlā, darbaspēka ekspluatācija ir visbiežāk konstatētā ekspluatācijas forma līdztekus seksuālā ekspluatācija un piespiedu fiktīvām ekspluatatīvām laulībām. Vienlaikus 2024. gadā kopā deviņas personas tika pakļautas dažādām cilvēku tirdzniecības formām vienlaikus, vai citiem paveidiem, piemēram, piespiedu ubagošana, piespiešana pastrādāt noziedzīgus nodarījumus, u.c.

4. attēls. Identificēto upuru skaits pēc cilvēku tirdzniecības veida 2016. – 2024. gadā

Avots: Dati no Valsts policijas, "Centrs MARTA", "Patvērums "Drošā māja""

Visbiežāk **darbaspēka ekspluatācijas** riski konstatēti nozarēs, kur nepieciešams mazkvalificēts darbaspēks, un vienlaikus pastāv augsts ēnu ekonomikas īpatsvars. Latvijā cilvēku tirdzniecības riski pastāv būvniecībā, lauksaimniecībā, mežizstrādē, pārtikas ražošanā

un ēdināšanā. Lielākoties cilvēku tirdzniecībai darbaspēka ekspluatācijai tiek pakļauti Latvijas valstspiederīgie, bet pieaug arī trešo valstu pilsoņu ekspluatācijas riski. Trešo valstu pilsoņu izcelsmes valstis visbiežāk ir Uzbekistāna, Tadžikistāna, Kirgizstāna, arī Indija, Ukraina, Moldova un Baltkrievija.

Nav pieejami precīzi dati par Latvijas valstspiederīgo ekspluatāciju ārzemēs, jo personas bieži neatgriežas Latvijā un saņem atbalstu ekspluatācijas valstī. No citu valstu ziņojumiem, piemēram, Vācijas, Dānijas, Spānijas, Zviedrijas un Somijas, var secināt, ka Latvijas valstspiederīgie visbiežāk tiek pakļauti darbaspēka ekspluatācijai citās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Vienlaikus saskaņā ar Ārlietu ministrijas sniegto informāciju Latvijas valstspiederīgie tiek iesaistīti arī dažādu noziedzīgo nodarījumu pastrādāšanā, tai skaitā nelegālo migrantu pārvadāšanā vai narkotiku kontrabandā. Pastāv riski, ka daži gadījumi ir saistīti ar cilvēku tirdzniecību.

Cilvēku tirdzniecība **seksuālās ekspluatācijas** nolūkā ir jāskata kontekstā ar seksuālās izmantošanas gadījumiem un iesaistīšanu prostitūcijā. Kopumā iezīmējas tendence par sievietes no Ukrainas, Krievijas un Moldovas iesaistīšanu prostitūcijā Latvijā. Turklāt vervēšanu un procesa organizāciju arī nodrošina trešo valstu pilsoņi, izmantojot internetu un dažādas sociālo un ziņapmaiņu platformu slēgtās grupas. Līdztekus cilvēku tirdzniecības kontekstā var minēt gadījumus, kad sievietes partneris piespiež nodarboties ar prostitūciju. Tāpat šajā kontekstā ir jāņem vērā interneta nozīme ne tikai vervēšanā, bet arī dažādu aizliegtu materiālu izgatavošanā, izplatīšanā, kā arī tiešsaistes darbībās.

Jautājumā par **fiktīvajām laulībām**, var atzīmēt, ka kopumā Latvijā joprojām daudz sievietes piekrīt stāties fiktīvās laulībās, it īpaši ar Pakistānas un Bangladešas pilsoņiem. Laulības visbiežāk tiek noslēgtas Kiprā vai kādā citā Eiropas Savienības dalībvalstī. Šo laulību mērķis ir trešo valstu pilsoņiem iegūt tiesības uzturēties Eiropas Savienībā. Saskaņā ar Krimināllikuma 285.² pantu par fiktīvās laulības slēgšanu var draudēt pat brīvības atņemšana. Piemēram, 2024. gadā pēc 285.² panta ierosināti 16 kriminālprocesi.³ Tomēr ne vienmēr šādas laulības ir “biznesa darījums”, jo katru gadu tiek konstatēti gadījumi, kad sievietes nonāk ekspluatatīvos apstākļos un kļūst par cilvēku tirdzniecības upuriem.

Tāpat cilvēku tirdzniecībā ir vērojama dzimuma dimensija, respektīvi, seksuālai ekspluatācijai un piespiedu fiktīvajām laulībām lielākoties tiek pakļautas sievietes un meitenes. Savukārt, darbaspēka ekspluatācijā vērojams lielāks vīriešu īpatsvars (skat. 3. tabula).

3. tabula. Identificētie cilvēku tirdzniecības upuri pēc dzimuma no 2022. līdz 2024. gadam

		Vīrieši	Sievietes
2022	Seksuālā	0	10
	Darbaspēka	7	3
	Fiktīvas ekspluatatīvas laulības	0	5
	Cits	0	1
2023	Seksuālā	0	5
	Darbaspēka	9	4
	Fiktīvas ekspluatatīvas laulības	0	1
	Cits	3	1

³ Statistika: <https://www.ic.iem.gov.lv/lv/kriminala-statistika>

2024	Seksuālā	0	9
	Darbspēka	15	1
	Fiktīvas ekspluatatīvas laulības	0	4
	Cits	4	5

Avots: Dati no Valsts policijas, "Centrs MARTA", "Patvērums "Drošā māja""

Vervēšana un noturēšana cilvēku tirdzniecībā

Gan personu savervēšanai, gan noturēšanai cilvēku tirdzniecībā tiek izmantota kāda no personas ievainojamībām. Visbiežāk personu ievainojamības ir saistītas ar ekonomiskiem (bezdarbs, nabadzība), psiholoģiskiem (psihiskās veselības traucējumi, krīze, traumatisks notikums) vai sociāliem (disfunkcionāla ģimene, atstumtība, diskriminācija, nav atbalsta, zems izglītības līmenis, migrācija) apstākļiem. Nereti vervētāji vienlaikus izmanto vairākas personas ievainojamības.

Daži savervēšanas piemēri:

- Personu var savervēt paziņas vai attāli zināmi cilvēki, piedāvājot "sapņu darbu". Lēmums ir jāpieņem ātri, citādi tiks pazaudēta izdevība. Nereti savervētā persona nemaz nepārbauda informāciju par darba devēju un darba vietu, bet uzticas teiktajam. Ierodoties galamērķa valstī, persona sastopas ar dažādiem papildu noteikumiem, piemēram, ir jāmaksā par izmitināšanu, darba instrumentiem, darba apģērbu, transportu, lai gan pirms tam persona par to nav brīdināta. Kā arī aizbildinoties ar dažādiem sarežģījumiem vai sliktu darbu, netiek izmaksāts atalgojums vai tiek izmaksāta daļa no paredzētā atalgojuma.
- Trešajās valstīs personas darbu Eiropā var meklēt ar dažādu darbā iekārtošanās aģentūru starpniecību, kuras par darbu Eiropas Savienībā var pieprasīt vairākus simtus vai tūkstošus eiro. Vienlaikus aģentūras neuzņemas nekādu atbildību, vai darba vieta ir droša, nav fiktīva un, ka persona saņems solīto atalgojumu.
- Fiktīvajām piespiedu laulībām tiek vervētas Latvijas pilsones, gan pēc tā dēvētās "mīlnieka pieejas", gan piedāvājot fiktīvo laulību darījumu par attiecīgu samaksu.
- Nepazīstami cilvēki uzrunā bezpajumtniekus patversmēs, piedāvājot pajumti un ēdināšanu apmaiņā pret darbu. Tāpat tiek piedāvāts darbs ārzemēs ar mērķi personu piespiest nodarboties ar ubagošanu, vai arī personu apliecinošie dokumenti tiek izmantoti fiktīvu uzņēmumu dibināšanai vai dažādām finanšu krāpšanas shēmām citās valstīs.

Kad persona nonāk ekspluatatīvos apstākļos, varmākas var izmantot dažādus paņēmienus, lai personu noturētu. Vienlaikus jānorāda, ka pēdējos gados mazāk konstatēti gadījumi, kad pret upuriem izmanto fizisku vardarbību. Biežāk tiek izmantota šantāža, manipulēšana, draudi vai citi psiholoģiskās kontroles paņēmieni. Piemēram, viesstrādniekiem no trešajām valstīm var draudēt ar darba attiecību pārtraukšanu, uzturēšanās atļaujas anulēšanu un deportēšanu. Prostitūcijā iesaistītajām personām var draudēt ar to, ka izstāstīs radniekiem par nodarbi. Var izmantot arī upuru naivumu, traumatisko pieredzi vai citus apstākļus ar mērķi kontrolēt personu.

Tāpat svarīgi norādīt, ka nereti ekspluatētās personas sākotnēji neuzskata sevi par cilvēku tirdzniecības upuriem. Tikai pēc darba ar upuri un psiholoģiskā atbalsta sniegšanas persona var apzināties notikušo.

Personas, kas pakļautas lielākam cilvēku tirdzniecības **riskam**:

- Latvijas valstspiederīgie ar trūcīgu ekonomisko situāciju, meklē darbu mazkvalificētu darbu ārzemēs;
- Viesstrādnieki no trešajām valstīm;
- Bērni ārpus ģimenes aprūpē, kas tikko sasnieguši pilngadību
- Patvērumu meklētāji;
- Personas bez noteiktas dzīves vietas un vielu lietošanas traucējumiem;
- Personas ar garīgās veselības traucējumiem.

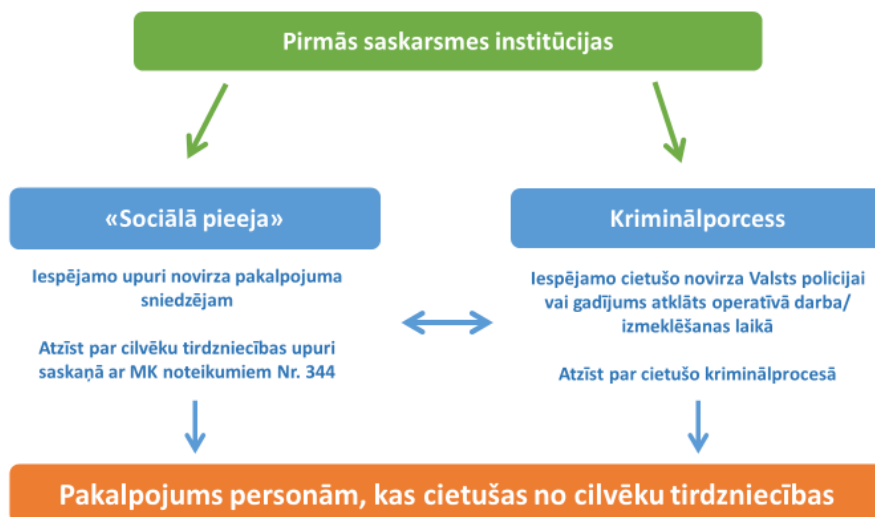
2. Cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšana un novirzīšana

Katrs cilvēku tirdzniecības gadījums ir individuāls. Nereti pirmās saskarsmes institūcija ir Valsts policija, kas operatīvo darbību rezultātā atklāj cilvēku tirdzniecību. Var būt gadījumi, kad kādas citas valsts pārvaldes institūcijas darbiniekiem rodas aizdomas par cilvēku tirdzniecību, piemēram, Valsts robežsardzes amatpersonām vai Valsts darba inspekcijas inspektoriem. Šādā gadījumā visbiežāk notiek komunikācijas ar Valsts policiju, kas veic attiecīgās pārbaudes un lemj par kriminālprocesa uzsākšanu. Ir gadījumi, kad persona pēc palīdzības vēršas pati vai to pie pakalpojuma sniedzēja novirza sociālais dienests, vai kāda cita valsts pārvaldes vai pašvaldības institūcija.

Vienkāršojot cilvēku tirdzniecības upura atpazīšanu un novirzīšanu, var teikt, ka pastāv divas pieejas:

- Valsts policija atzīst personu par cietušo no cilvēku tirdzniecības kriminālprocesā. Šādā gadījumā izmeklētāji sadarbojas ar cietušo un novirza to pie pakalpojuma sniedzēja sociālās rehabilitācijas saņemšanai.
- Ir gadījumi, kad persona vēršas pie kāda no pakalpojuma sniedzējiem, kas saskaņā ar Ministru kabineta noteikumos Nr. 344 noteikto kārtību personu var atzīt par cilvēku tirdzniecības upuri un nodrošināt pakalpojumu cilvēku tirdzniecības upuriem. Šādā gadījumā tiek iedarbinātā tā dēvētā “sociālā pieeja” (*social path*), kad atbalsts cilvēku tirdzniecības upurim tiek nodrošināts, neskatoties uz to, vai persona ir atzīta par cietušo kriminālprocesā.

6. attēls. Cilvēku tirdzniecības upuru novirzīšana pakalpojuma saņemšanai

2025. un 2026. gadā sociālās rehabilitācijas pakalpojumu cilvēku tirdzniecības upuriem var nodrošināt divas organizācijas: biedrība “Centrs MARTA” un biedrība “Patvērums “Drošā māja””. Abas organizācijas jeb pakalpojuma sniedzēji var izveidot nevalstisko organizāciju komisiju un saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 344 var identificēt personu par cilvēku tirdzniecības upuri.

Līdz ar to, gadījumos, ja persona vismaz sākotnēji nevēlas iesaistīties kriminālprocesā, ir iespēja vērsties pēc palīdzības pie kāda no pakalpojuma sniedzējiem.

Biedrības “Patvērums “Drošā māja”” izveidots diennakts uzticības tālrunis cilvēku tirdzniecības mazināšanai (+371) 28612120. Līdztekus interesanti var saņemt konsultācijas arī klātienē un e-pastā. Biedrība “Centrs MARTA” turpināja saņemt zvanus uz biedrības kontakttālruni (+371) 67378539 darba dienās darba laikā, kā arī ziņas uz biedrības e-pasta adresi. Līdzīgi kā “Patvērumā Drošā māja”, arī “Centrs MARTA” piedāvā iespēju saņemt konsultācijas klātienē un e-pastā.

**CILVĒKU TIRDZNIECĪBA –
KUR VĒRSTIES PĒC
PALĪDZĪBAS?**

Biedrība “Patvērums “Drošā māja””
+371 28612120 (24/7), www.patverums-dm.lv
e-pasts: drosa.maja@gmail.com

Biedrība “Centrs MARTA”, +371 67378539
www.marta.lv, e-pasts: centrs@marta.lv

VALSTS POLICIJA **112** #ELECT THB

3. Izmeklēšana un iztiesāšana

Cilvēku tirdzniecības atklāšana, izmeklēšana un pierādījuma iegūšana ir sarežģīts un ilgstošs process, kurā jāņem vērā iesaistīto pušu liecības, kā arī jāievāc pietiekami daudz dažādu objektīvo pierādījumu.

Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas Informācijas centra datiem, pēc Krimināllikuma 154.¹ panta “Cilvēku tirdzniecība” kopā laika periodā no 2016. līdz 2024. gadam reģistrēti noziedzīgi kopā 56 nodarījumi (skat. 4. tabulu), tomēr jānorāda, ka faktiski uzsāktu un vēlāk arī kriminālvajāšanai nodoto kriminālprocesu skaits ir mazāks. Dažreiz reģistrētais noziedzīgais nodarījums tiek pārkvalificēts vai izbeigts.

**4. tabula. Reģistrēto noziedzīgie nodarījumi pēc krimināllikuma 154.¹ panta skaits
2016. – 2024. gadā**

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
154.¹ pants	7	8	4	4	8	4	10	2	9
164. pants	5	5	1	2	4	12	5	9	4
165. pants	5	7	5	8	6	13	1	2	1
165.¹ pants	5	7	1	1	1	3	0	0	1

Avots: Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs

Statistikā var aplūkot arī tā dēvētos riska pantus pēc Krimināllikuma 164. panta "Personas iesaistīšana prostitūcijā un prostitūcijas izmantošana", Krimināllikuma 165. panta "Sutenerisms", Krimināllikuma 165.¹ panta "Personas nosūtīšana seksuālai izmantošanai". Kopumā redzams, katru gadu reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits mainās. Vienlaikus var norādīt, ka gan Valsts policija, gan LR prokuratūra ir norādījusi, ka Prostitūcijas ierobežošanas likuma neesamība ir kavējusi lietu uzsākšanu un kriminālvajāšanu pēc 165. un 165.¹ panta. Galvenokārt tas ir ietekmējis iespējas veikt dažādus kontroles pasākumus un īstenot darbības, kas ļautu atklāt iespējamo sutenerismu vai personas nosūtīšanu seksuālai izmantošanai, kā arī mazīna iespēju atklāt cilvēku tirdzniecību seksuālai ekspluatācijai.

Valsts policija aktīvi piedalījās Eiropas Savienības Politikas cikla smagās un organizētās noziedzības apkarošanas jomā 2022.–2025. gadam (EMPACT) prioritātē "Cilvēku tirdzniecība" (THB), īstenojot stratēģisko plānu. Tika turpināta nozares nacionālās koordinējošās iestādes funkciju nodrošināšana Eiropola Operatīvā rīcības plānā 2024. gadam ietverto pasākumu īstenošanā. Tāpat Valsts policija piedalījās vairākos starptautiskos projektos, tostarp par fiktīvu laulību noslēgšanu ar trešo valstu pilsoņiem, to legalizāciju, organizētu sutenerismu, Ukrainas pilsoņu iesaistīšanu prostitūcijā, Latvijas pilsoņu cilvēku tirdzniecību seksuālai ekspluatācijai un narkotiku kontrabandu, kā arī cilvēku tirdzniecību darba ekspluatācijai un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju.

Tāpat Valsts policija sadarbībā ar citām iestādēm, tostarp Valsts darba inspekciju, Rīgas pašvaldības policiju, Valsts robežsardzi, Valsts drošības dienestu, realizēja vairākus EMPACT THB kopējās rīcības dienas pasākumus – pret darba ekspluatāciju, pret bērnu un trešo valstu pilsoņu seksuālo ekspluatāciju, pret cilvēku tirdzniecību darba ekspluatācijai (lauksaimniecības strādnieki), kā arī pret cilvēku tirdzniecību seksuālai izmantošanai un piespiešanu izdarīt noziedzīgus nodarījumus. 2024. gadā Valsts policija turpināja aktīvus profilaktiskus pasākumus, lai novērstu un nepieļautu personu (tostarp nepilngadīgo, īpaši Ukrainas civiliedzīvotāju) iesaisti cilvēku tirdzniecībā.

Kā redzams 5. tabulā katru gadu LR Prokuratūra iztiesāšanai nodod vidēji divas lietas gadā un 1. instancē tiesās vidēji arī izskata divas līdz četras lietas gadā. Lielākā daļa šo lietu nonāk arī apelācijas tiesā un Augstākajā tiesā. Līdz šim viena cilvēku tirdzniecības lieta ir iesniegta arī Eiropas Cilvēktiesību tiesā, kas Informatīvā ziņojuma sagatavošanas brīdī vēl atrodas izvērtēšanā. Jānorāda, ka saskaņā ar LR Prokuratūras datiem arī 2024. gadā divas lietas tiks skatītas un apsūdzētās personas notiesātas ar brīvības atņemšanu, vienlaikus, datu apkopošanas brīdī lēmums vēl nebija stājies spēkā (statistikā iekļauts).

5. tabula. Iztiesāšanai nodoto lietu skaits pēc KL 154.¹ panta un 1. Instancē iztiesātās lietas

	2021	2022	2023	2024
--	------	------	------	------

Iztiesāšanai nosūtītie kriminālprocesi	2	2	2	2
1. instancē izskatīto lietu skaits	4	4	3	2

Avots: LR prokuratūras un Tiesu administrācijas sniegtie dati

Jānorāda, ka iztiesāšanas laiks cilvēku tirdzniecības lietām, tāpat kā citām lietām, ilgst vairākus gadus. 2024. gadā Latvijas tiesās kopā visās instancēs atradās 11 lietas pēc Krimināllikuma 154.¹ panta. Tāpat jānorāda, ka 2025. gada maijā augstākās tiesas sagatavoju apkopojumu, kurā sniegts pārskats par Senāta Krimināllietu departamenta lēmumiem krimināllietās pēc Krimināllikuma 154.¹, 163.¹, 165., 165.¹ un 285.¹ panta, tai skaitā lēmumiem par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību, kas pieņemti laikposmā no 2021. gada līdz 2025. gada 31. martam.⁴ Šajā materiālā vienkopus atrodami gan lietu numuru, gan lēmumu daļas. Tāpat var norādīt, ka arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir izdevusi apkopojumu par šajā tiesā vērtētajām cilvēku tirdzniecības lietām un ir vērtīgs materiāls arī Latvijas tiesu sistēmai, iztiesājot cilvēku tirdzniecības lietas.⁵

4. Atbalsta pasākumi cilvēku tirdzniecības upuriem

Pakalpojums cilvēku tirdzniecības upuriem

Cilvēku tirdzniecības upuri var saņemt pakalpojumu saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 344. Faktiski par pakalpojuma piešķiršanu lemj, pamatojoties uz Valsts policijas izziņu vai pakalpojuma sniedzēju komisijas lēmumu.

Pārskata periodā sociālās rehabilitācijas pakalpojumu cilvēku tirdzniecības upuriem varēja sniegt divas organizācijas – biedrība “Centrs MARTA” un biedrība “Patvērums “Drošā māja””. Pašreiz sociālās rehabilitācijas kurss var ietvert:⁶

- līdz 180 kalendāra dienu ilgu sociālās rehabilitācijas kursu:
 - psihosociālo palīdzību, tai skaitā individuālas sociālā darbinieka, psihologa, jurista, ārstniecības personas un citu speciālistu konsultācijas atbilstoši klienta vajadzībām,
 - drošu patvērumu un klienta izmitināšanu,
 - iespēju apgūt vai uzlabot klienta pašaprūpes vai pašapkalpošanās iemaņas,
 - klienta iesaistīšanu apmācības un izglītības programmās, ja tas sekmē klienta reintegrāciju sabiedrībā un darba tirgū,
 - piecas pakalpojumu sniedzēja konsultācijas personas nepilngadīgajiem ģimenes locekļiem, ja tie uzturas Latvijā un ja nepieciešams,
- piecas pakalpojumu sniedzēja konsultācijas divu gadu laikā pēc sociālās rehabilitācijas kursa beigām, ja nepieciešams, vai
- psihosociālu atbalstu (individuālas jurista, sociālā darbinieka un psihologa konsultācijas), tulka pakalpojumus, palīdzību juridisko dokumentu noformēšanā un nepieciešamības gadījumā pārstāvību tiesā saistībā ar uzsākto kriminālprocesu, kurā upuris piedalās kā cietušais vai liecinieks, kopumā ne vairāk kā 150 stundas gadā, kā arī

⁴ Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas>

⁵ Pieejams: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_trafficking_eng

⁶ Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi cilvēku tirdzniecības upuriem // <https://www.siva.gov.lv/lv/pakalpojumi/socialas-rehabilitacijas-pakalpojumi-cilveku-tirdzniecibas-upuriem>

- nepieciešamības gadījumā personas un tās nepilngadīgo bērnu (ja tie atrodas kopā ar personu) nokļūšanas organizēšanu no ārvalsts līdz pakalpojumu sniegšanas vietai un personas pavadīšanu, ja tā nav spējīga ceļot patstāvīgi.

Vienlaikus jānorāda, ka faktiskais pakalpojuma grozs var mainīties atkarībā no upura vajadzībām, piemēram, var būt gadījumi, kad nav nepieciešama dzīvesvieta, citā gadījumā būs nepieciešams viss pakalpojuma grozs, turklāt ar to var nepietikt. Vienlaikus smagos ekspluatācijas gadījumos atbalsts personai vienmēr ir nepieciešams daudz ilgāku laiku, nekā to pašreiz nodrošina valsts.

Līdz 2023. gadam pakalpojuma sniegšanai ik gadu tika ieplānots finansējums 135 110,00 *euro* apmērā. Faktiski izlietotais finansējums, izņemot 2020. un 2021. gadu, ir bijis nedaudz mazāks (skat. 6. tabulu). Faktiskais finansējuma izlietojums ir atkarīgs no tā, cik personām pakalpojuma sniedzējs ir nodrošinājis sociālās rehabilitācijas pakalpojumu. Var atzīmēt, ka 2023. gadā ir noslēgts jauns līgums un cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitācijai ir ieplānoti 192 311,28 *euro*.

6. tabula. Plānotais un izlietotais finansējums *euro* sociālās rehabilitācijas nodrošināšanai cilvēku tirdzniecības upuriem, 2016. – 2021. gadā

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Plānotais finansējums (<i>euro</i>)	135 110	135 418	135 418	135 110	135 110	192311,28	200 993,00
Izlietotais finansējums (<i>euro</i>)	114 625	118 972	200 805	224 560	106 322	153 924	200 993,00

Avots: Labklājības ministrija

Papildus svarīgi norādīt, ka personai pēc pakalpojuma beigām ir tiesības papildus saņemt atbalstu saistībā ar uzsākto kriminālprocesu – psihosociālu palīdzību (tai skaitā individuālas jurista, sociālā darbinieka, psihologa konsultācijas), tulka pakalpojumu (ciktāl tas netiek nodrošināts konkrētā kriminālprocesa ietvaros), palīdzību juridisko dokumentu noformēšanā un, ja nepieciešams, pārstāvību tiesā, nepārsniedzot 150 stundu gadā (Ja persona kriminālprocesā par cilvēku tirdzniecību ar procesa virzītāja lēmumu ir atzīta par cietušo vai, ja attiecīgā persona nevēlas, lai to atzīst par cietušo, tai piešķirts liecinieka statuss un to apliecina tiesībaizsardzības institūcijas izsniegta izziņa).⁷

Nepilngadīgas personas papildus var saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu no vardarbības cietušiem bērniem.⁸ Tas ir cita veida pakalpojums, ko nodrošina citi speciālisti nodibinājumā “Latvijas Bērnu fonds”. Šis valsts apmaksātais pakalpojums ietver līdz 20 konsultācijām vai sociālās rehabilitācijas kursu, tomēr jānorāda, ka šādā gadījumā nepilngadīgā persona nesaņem pakalpojumu pie viena atbalsta personāla, tas ir jāmaina, mainot atbalsta programmu.

Atbalsts Kriminālprocesā cilvēku tirdzniecības upuriem izmaksātās kompensācijas

⁷ Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi cilvēku tirdzniecības upuriem // <https://www.siva.gov.lv/lv/pakalpojumi/socialas-rehabilitācijas-pakalpojumi-cilveku-tirdzniecības-upuriem>

⁸ Palīdzība no vardarbības cietušiem bērniem // <http://www.lbf.lv/lv/pret-var darbību>

Personas, kas kriminālprocesā atzītas par cietušiem no cilvēku tirdzniecības, var saņemt valsts kompensāciju 90% no maksimālās valsts kompensācijas apmēra. Tas nozīmē to, ka personai, kura atzīta par cietušo kriminālprocesā saistībā ar cilvēku tirdzniecību līdz 2022. gadam ieskaitot valsts kompensācija tika izmaksāta līdz 2250,00 *euro*, savukārt sākot ar 2023. gadu valsts kompensācija var sasniegt līdz 2790,00 *euro*. Kopā Juridiskās palīdzības administrācija⁹ 2021. gadā pieņēma 14 lēmumus par kompensāciju izmaksāšanu, 2022. gadā - 10 lēmumus un 2023. gadā piecus un 2024. gadā četrus lēmumus par kompensācijas izmaksāšanu personām, kas atzītas par cietušajiem no cilvēku tirdzniecības kriminālprocesā (skat. 7. tabula).

7.tabula. No cilvēku tirdzniecības cietušajiem izmaksāto kompensāciju skaits un apmērs

Gads	Lēmumu skaits	Izmaksātais apmērs kopā, EUR
2019	4	7310
2020	2	3870
2021	14	29295
2022	10	20250
2023	5	11790
2024	4	10 620

Avots: Tiesu administrācija

Tā kā izmeklēšanas periods ir ilgs, nereti valsts kompensācijas cietušie pieprasa jau izmeklēšanās laikā. Šādā gadījumā pieprasījuma veidlapai tiek pievienota arī procesa virzītāja sagatavota izziņa saskaņā ar likumu par valsts kompensāciju cietušajiem.

5. Grozījumi normatīvajā regulējumā

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2024/1712 (2024. gada 13. jūnijs), ar ko groza Direktīvu 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību

Direktīva 2024/1712 ir 2024. gadā pieņemta direktīva, kas papildina 2011. gadā pieņemto direktīvu. Kopumā direktīvā ir veikti vairāki grozījumi, kas dalībvalstīm līdz 2026. gada jūlijam, ir jātransponē savā nacionālajā normatīvajā regulējumā.

Kopsavilkums:

- Nepieciešams paplašināt Krimināllikuma 154.² pantā cilvēku tirdzniecības jēdzienu, iekļaujot jaunas cilvēku tirdzniecības formas – surogāciju, piespiedu laulību un nelikumīgas adopcijas ekspluatāciju (2. panta 3. punkts).
- Nepieciešams papildināt Krimināllikumu, nosakot atbildību pastiprinošu apstākli, ja cilvēku tirdzniecību ir veikusi valsts amatpersona, pildot amata pienākumus, kā arī, ja nodarījuma izdarītājs ir veicinājis vai veicis attēlu, video

⁹ Līdz 2023. gada 31. decembrim Juridiskās palīdzības administrācija, no 2024. gada 1. janvāra saistību un kompetences pārņēma Tiesu administrācija

vai citu līdzīgu seksuāla rakstura materiālu, kuros iesaistīts cietušais, izplatīšanu (4. panta 3. punkts).

- Dalībvalstīm ir jānodrošina, ka personas, kuras ir atbildīgas par cilvēku tirdzniecības nozieguma izmeklēšanu un kriminālvajāšanu, ir atbilstoši apmācītas. Dalībvalstis tiek mudinātas attiecīgā gadījumā un saskaņā ar savām nacionālajām tiesību sistēmām tiesībaizsardzības iestādēs un prokuratūrās izveidot specializētas vienības (9. panta 3. punkts).
- Ar normatīvajiem un administratīvajiem aktiem jāizveido viens vai vairāki mehānismi, kuru mērķis ir agrīni atklāt un identificēt cietušos, kā arī sniegt palīdzību un atbalstu identificētajiem cietušajiem un personām, kuras tiek uzskatītas par cietušajiem. Šis process jānodrošina sadarbībā ar atbilstošām atbalsta organizācijām, kā arī jāieceļ kontaktpunkts cietušo pārrobežu nosūtīšanai (11. panta 4. punkts).
- Lai atbilstu Direktīvas prasībām, nepieciešams izveidot normu, kas paredz kriminālatbildību par visu cilvēku tirdzniecības cietušo pakalpojumu izmantošanu (18.a pants).
- Dalībvalstis veicina vai piedāvā regulāru un specializētu apmācību speciālistiem, kuri varētu nonākt saskarē ar cilvēku tirdzniecības cietušajiem vai potenciālajiem cietušajiem, tostarp: policijas darbiniekiem, tiesu darbiniekiem, palīdzības un atbalsta dienestiem, darba inspektoriem, sociālajiem dienestiem un veselības aprūpes darbiniekiem (18.b panta 1. punkts).
- Neskarot tiesu neatkarību un atšķirības tiesu iestāžu organizācijā Eiropas Savienībā, dalībvalstis veicina gan vispārēju, gan specializētu apmācību tiesnešiem un prokuroriem, kuri iesaistīti kriminālprocesā (18.b panta 2. punkts).
- Dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai izveidotu valsts cilvēku tirdzniecības apkarošanas koordinātorus un līdzvērtīgus mehānismus, nodrošinot tiem pietiekamus resursus efektīvai pienākumu izpildei (19. panta 1. punkts).
- Dalībvalstis var arī izveidot neatkarīgas struktūras, kuru uzdevums ir uzraudzīt cilvēku tirdzniecības apkarošanas pasākumu īstenošanu un ietekmi, sniegt ziņojumus par problēmjautājumiem, kam kompetentajām valsts iestādēm jāpievērš īpaša uzmanība, kā arī veikt cilvēku tirdzniecības pamatcēloņu un tendenču analīzi (19. panta 3. punkts).
- Visām dalībvalstīm ir jāpieņem cilvēku tirdzniecības apkarošanas rīcības plāni (19.b punkts).

Saite: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02011L0036-20240714>

Noteikumi par ārzemniekam nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēru un finanšu līdzekļu esības konstatēšanu

2024. gada 30. janvārī apstiprināti grozījumi Ministru kabineta noteikumos Nr. 225 "Noteikumi par ārzemniekam nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēru un finanšu līdzekļu

esības konstatēšanu". Kuros noteikts, ka visās tautsaimniecības nozarēs strādājošajiem ārzemniekiem jānodrošina minimālais finanšu līdzekļu apmērs vidējās algas līmenī nozarē iepriekšējā gadā (saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) pēdējo publicēto informāciju) vai saskaņā ar nozares ģenerālvienošanos, kas noslēgta atbilstoši Darba likuma 18. panta ceturtajai daļai. Tāpat MK noteikumos paredzēts: gadījumā, ja nozares vidējā alga ir augstāka par mēneša vidējo bruto darba samaksu Latvijā iepriekšējā gadā, ārzemniekam nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēru nosaka ne mazāku par Latvijā strādājošo mēneša vidējo bruto darba samaksu iepriekšējā gadā. Cilvēku tirdzniecības kontekstā šāda pieeja var mazināt tā dēvētos pievelkošos faktorus, jo šādā veidā tiek noteikts, ka viesstrādniekiem nemaksā mazāk kā vidēji nozarē, tādējādi Latvijas un trešo valstu darbinieki ir līdzvērtīgā situācijā.

4. Politikas plānošana

Cilvēku tirdzniecības novēršanas plāna 2021. – 2023. gadam izvērtējums

2024. gadā tika sagatavots Cilvēku tirdzniecības novēršanas plāna 2021. – 2023. gadam izpildes izvērtējums. Kopā no Plānā iekļautā 31 pasākuma izpildīti ir 22 pasākumi, daļēji izpildīti novērtēti četri pasākumi un kā neizpildīti novērtēti pieci pasākumi. Tādējādi kopumā var secināt, ka plāna izpilde ir bijusi sekmīga.

Labāk ir veicies ar dažādu informatīvu pasākumu izpildi, mācību organizēšanu kā arī pētījumu un apkopojumu izstrādi. Tāpat ir izpildīti tie pasākumi, kas attiecināmi uz institūciju pamatdarbības jautājumiem, piemēram, sociālās rehabilitācijas nodrošināšana, izmeklēšana, dalība starptautiskos formātos u.c. Pasākumu izpildi vecināja iesaistīto pušu dalība dažādos projektos, tādējādi iegūstot papildu finanšu un cilvēkresursu pasākumu īstenošanai. Svarīga ir arī iesaistīto pušu ieinteresētība un entuziasms, strādājot ar cilvēku tirdzniecības novēršanas jautājumiem.

Ne tik sekmīgi veicies ar tādu pasākumu izpildi, kas prasa sistemātiskas izmaiņas un papildu cilvēkresursu un finanses, piemēram, sociālās rehabilitācijas pakalpojuma nodrošināšana pēc iespējas tuvāk dzīvesvietai. Tāpat plāna atsevišķu pasākumu izpildi ir kavējuši arī iesaistīto pušu dažādie viedokļi par atsevišķiem pasākumiem, piemēram, par visaptveroša normatīvā regulējuma izstrādi par cilvēku tirdzniecības novēršanu iesaistīto institūciju un organizāciju viedokļi atšķīrās. Visbeidzot jāņem vērā, ka plāna darbības laikā Eiropas Komisija nāca klajā ar priekšlikumiem grozījumiem Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2011/36/ES (2011. gada 5. aprīlis) par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI (turpmāk – Direktīva 2011/36/ES). Minētie grozījumi tika pieņemti un stājās spēkā 2024. gada 14. jūlijā un dalībvalstīm minētie grozījumi ir jāievieš līdz 2026. gada 15. jūlijam.¹⁰

¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2024/1712 (2024. gada 13. jūnijs), ar ko groza Direktīvu 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību.

Finansējums Plānā iekļauto pasākumu izpildei pamatā tika paredzēts ikgadēji piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros. Papildu līdzekļi 6020,00 euro apmērā tika indikatīvi aprēķināti Tieslietu ministrijas budžeta apakšprogrammā 03.02.00 "Apgabaltiesas un rajonu (pilsētu) tiesas" mācību organizēšanai tiesnešiem un tiesnešu palīgiem. Vienlaikus minētās apmācības tika īstenotas kārtējam gadam piešķirto budžeta līdzekļu ietvaros, līdz ar ko papildu finansējums Plāna izpildei netika piešķirts. Līdztekus sekmīgāk ir veicies ar to pasākumu īstenošanu, kuru izpildei finansējums tika piesaistīti dažādu projektu ietvaros.

Izvērtējums pieejams šeit:

 https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/88924f48-c5fd-4af7-97ab-46ee36a74223

Cilvēku tirdzniecības plāns 2025. – 2027. gadam

Līdztekus norisinājās darbs pie jaunā plāna izstrādes 2025. – 2027. plānošanas periodam. Plāns izstrādāts kā kodolīgs dokuments, kurā uzsvērti prioritārie pasākumi un noteiktas steidzami īstenojamās rekomendācijas, kā arī pasākumi, kas nepieciešami Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 13. jūnija Direktīvas (ES) 2024/1712 (ar ko groza Direktīvu 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un ar to saistīto cietušo aizsardzību) transponēšanai līdz 2026. gada 15. jūlijam. Pasākumu klāsts ierobežots atbilstoši iesaistīto institūciju kapacitātei un finanšu resursiem. Šajā politikas plānošanas periodā apzināti izvēlēti pasākumi esošās sistēmas pilnveidošanai.

Rīcības plāna 2025. – 2027. gada periodam mērķis ir stiprināt institucionālo kapacitāti un nodrošināt efektīvu pieeju cilvēku tirdzniecības novēršanai, koncentrējoties uz tirgotāju apkarošanu, cietušo identificēšanas un novirzīšanas uzlabošanu un atbilstoša atbalsta sniegšanu. Plānā kopā iekļauti 11 galvenie pasākumi, kas strukturēti četrās rīcības jomās:

1. Prevencija;
2. Cietušo atbalsts;
3. Noziedznieku sodīšana;
4. Politikas koordinācija.

Plānu paredzēts īstenot esošā finansējuma ietvaros, izņemot divus pasākumus, kuru kopējās izmaksas ir 101 898,68 EUR. Šiem pasākumiem papildu finansējums nodrošināts no Eiropas Sociālā fonda Plus programmas un Noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas fonda. Viena no šīm aktivitātēm ir cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanas skrīninga rīka izstrāde, bet otra – praktiska simulācijas mācība cilvēku tirdzniecības konstatēšanai un identificēšanai darbaspēka ekspluatācijas kontekstā.

Saite uz projektu:

 https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/31d4fd22-42ac-4c0b-96af-b3ea96388d4f

6. Īstenotie projekti

Juridiskā palīdzība, psihosociālais atbalsts un kopienas iesaistes pasākumi patvēruma meklētājiem un bēgļiem Latvijā

Arī 2024. gadā biedrība "Patvērums "Drošā māja"" turpina sadarboties ar ANO Bēgļu aģentūru, lai kopīgi atbalstītu tos, kuri, meklējot mieru un drošību, Latvijā ieradušies nesen. Šogad sadarbība tiks realizēta projektā "Juridiskā palīdzība, psihosociālais atbalsts un kopienas iesaistes pasākumi patvēruma meklētājiem un bēgļiem Latvijā".

Projektā ir trīs darba virzieni:

- juridiskā palīdzība iebrucējiem;
- Psiholoģisks un sociāls atbalsts, organizējot divu veidu grupu nodarbības. PMIC “Muceniekos” organizētas sievietes – patvēruma meklētāju tikšanās. Otra veida grupās, talantu meistarklasēs, notika radoša darbošanās, veicinot bēgļu un patvēruma meklētāju pašcieņu un stipro pušu apzināšanos.
- Trešais darbības virziens ir aktivitātes, kas rada un attīsta saikni starp iebrucējiem un vietējām kopienām. Tie būs pasākumi Latvijai un iebrucējiem svarīgās dienās: Latvijas Neatkarības atjaunošanas dienā 4. maijā, Mātes dienā 12. maijā, Vasaras saulgriežos un Pasaules bēgļu dienā.

Filmu veidošana sociālajām pārmaiņām

No 2024. gada 1. septembra biedrība “Patvērums “Drošā māja”” nevalstiskās organizācijas “Cross Culture International Foundation” (Malta) vadībā un sadarbībā ar organizāciju “Step Up Stop Trafficking” (Kipra) ir uzsākusi īstenot Erasmus+ programmas līdzfinansētu projektu “Filmu veidošana sociālajām pārmaiņām” (*Film making for Social Change* – angļu valodā).

Projekta mērķis ir īstenot dažādus preventīvus pasākumus cilvēku tirdzniecības mazināšanai. Projekta ietvaros tiks īstenotas dažādas aktivitātes, piemēram, pētījuma veikšana un mācību semināri, kā arī tiks veidota dokumentālā filma par cilvēku tirdzniecības problemātiku. Nelielas filmas par cilvēku tirdzniecību tiks veidotas arī Latvijā. Projekts tiks īstenots no 2024. gada 1. septembrim līdz 2026. gada 28. februārim.

Informācija par projektu pieejama <https://ccifmt.org>

Projekts FRAUD: Cilvēku tirdzniecības apkarošana, kas saistīta ar finanšu un pabalstu krāpšanu

Baltijas jūras valstu padome (BJVP) sadarbībā ar vadošajiem partneriem īstenoja iniciatīvu FRAUD, lai risinātu pieaugošās problēmas, kas saistītas ar cilvēku tirdzniecību finanšu un sociālo pabalstu krāpšanas nolūkā Baltijas jūras reģionā.

Partneri: projekta vadošais partneris ir BJVP, un projektā iesaistītas šādas organizācijas: Tartu Universitāte (Igaunija); Iekšlietu ministrija (Latvija); Nacionālā atbalsta sistēma cilvēku tirdzniecības upuriem (Somija); Zviedrijas pilsoniskās sabiedrības platforma (Zviedrija); Zviedrijas Sociālās apdrošināšanas aģentūra (Zviedrija).

Projekts noslēdzās 2025. gada maijā un galvenie rezultāti ir publicēti projekta ziņojumā, kurā secināts, ka:

- Pašreiz identificēti četri galvenie izmantošanas veidi pabalstu krāpšanas ietvaros:
 - “Cilvēku tirdzniecība plus” – gadījumi, kad tirgotāji papildus jau notiekošai ekspluatācijai piesavinās upuru sociālos pabalstus kā papildu ienākumu avotu.
 - “Identitātes/datu izmantošana plus” – upuru identitāšu un datu izmantošana, lai saņemtu pabalstus, veiktu finanšu noziegumus vai nodrošinātu juridisko statusu citai personai.
 - Izmaksu samazināšanas stratēģijas – gadījumi, kad darba devēji maksā nepilnvērtīgu vai nemaksā vispār darba algu personām ar ievainojamu juridisko statusu, vienlaikus iesniedzot rēķinus valsts iestādēm un piesavinoties pabalstus.

- Pabalstu zādzība kā galvenais mērķis – gadījumi, kuros cilvēki tiek ekspluatēti vienīgi sociālo pabalstu saņemšanas nolūkā.
- Pētījumā tiek analizēti starptautiskie cilvēku tirdzniecības tiesiskie ietvari un aprakstīti nepieciešamie kritēriji, lai konkrētu gadījumu kvalificētu kā cilvēku tirdzniecību. Šie kritēriji ietver ekspluatācijas mērķi, izmantotos līdzekļus un konkrētās darbības.
- Tāpat pētījumā tiek uzsvērti jautājumi par neskaidrajām juridiskajām robežām un to, vai identitātes un finanšu izmantošana var tikt uzskatīta par cilvēku tirdzniecību. Nav skaidrs, vai cilvēka kriminālā pagātne vai viņa ekspluatācija ir obligāti apsverami faktori cilvēku tirdzniecības lietās.
- Pētījumā minēti arī nozīmīgi nacionālie spriedumi. Piemēram, Dānijā veiksmīgi notiesāti cilvēku tirgotāji, kuri izmantojuši upuru identitātes un datus pabalstu krāpšanas shēmās. Šis precedents norāda, ka dažas tiesas šāda veida noziegumus atzīst par cilvēku tirdzniecību. Tomēr starptautiski vienots tiesiskais regulējums par identitātes krāpšanu finanšu labuma nolūkā vēl nav izstrādāts.

Ziņojums: <https://cbss.org/2025/03/27/hidden-links-between-human-trafficking-and-benefit-fraud-key-findings-from-the-fraud-report/>

7. Apmācības

Profesionālās un kvalifikācijas celšanas kursi

Valsts policijas koledža - Apmācības par cilvēku tirdzniecību ir iekļautas Valsts policijas koledžas (VPK) īsā cikla profesionālās augstākās izglītības programmā "Policijas darbs", studiju kursā "Krimināltiesības", tēmā "Noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību, godu un cieņu", kuru 2023./2024. studiju gadā apguva 92 pilna laika klātienes un 14 nepilna laika neklātienes studenti, kā arī kvalifikācijas darbu aizstāvēja 3 studenti. Apmācībās VPK studējošajiem tiek sniegtas zināšanas par noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju. 2023./2024. studiju gadā VPK izglītības programmas trīs studējošie par šo tēmu izstrādāja arī kvalifikācijas darbus.

Valsts robežsardzes koledža - Valsts robežsardzes koledžā ir izstrādātas kvalifikācijas paaugstināšanas programmas: "Cilvēku tirdzniecības novēršana un apkarošana. Instruktoru apmācības programma (e-apmācība)" un "Cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšana atgriešanas un patvēruma procedūrās (e-apmācība)", kuru ietvaros apmācītas 22 amatpersonas.

Latvijas Pašvaldību mācību centrs - Tiesībsarga biroja darbinieki piedalījās ar lekciju mācību programmā "Bērnu tiesību aizsardzība", kur viena no sadaļām līdz 2024. gada 1. aprīlim bija "Bērni – cilvēku tirdzniecības upuri". Lekciju laikā dalībnieki izglītoti par normatīvo regulējumu cilvēku tirdzniecībā, cilvēku tirdzniecības jēdzienu (cilvēku tirdzniecības formas, līdzekļi un rīcību veidi), cilvēku tirdzniecības pazīmēm (indikatoriem), riska faktoriem kļūšanai par cilvēku tirdzniecības upuri un likumpārkāpēju, cilvēku tirdzniecību digitālajā vidē, starpinstitutionālo sadarbību un sociālajiem pakalpojumiem, kas tiek piešķirti cilvēku tirdzniecības upuriem. Kopumā 2024. gada ietvaros tika novadītas trīs attālinātas nodarbības, vienas nodarbības ilgums ir trīs stundas, un katrā no nodarbībām vidēji piedalījās ap 20–30 dalībnieku. Jānorāda, ka Bērnu tiesību aizsardzības kursa saturs tika pārskatīts, kamdēļ no tā izņemta sadaļa par cilvēku tirdzniecību.

Tiesu administrācija – biedrība "Centrs MARTA" 2024. gadā sadarbībā ar Tiesu administrāciju uzsāka apmācību kursu tiesībsargājošo iestāžu amatpersonām – tiesnešiem, prokuroriem un policijas darbiniekiem. Šis projekts ir daļa no Eiropas Savienības

Atveseļošanas un noturības mehānisma investīciju plāna, kura mērķis ir stiprināt tiesu sistēmas darbinieku profesionālās zināšanas un prasmes, īpašu uzsvāru liekot uz starpdisciplināru pieeju. Apmācības norisinās Tieslietu akadēmijas projekta ietvaros, kas oficiāli sāka darboties Latvijā 2025. gada 1. janvārī. Šī projekta ietvaros 2024. gada pavasarī un 2025. gada rudenī Rīgā tika rīkotas divas apmācību sesijas divām tiesībsargājošo iestāžu amatpersonu grupām. Katrā sesijā bija 8 apmācību dienas, kurās tika apskatītas tēmas par dzimuma līdztiesībā balstītu vardarbību un cilvēku tirdzniecību, nodrošinot interaktīvu un praktisku pieeju darbam ar sarežģītiem gadījumiem, ievērojot upurcentrētu pieeju. Pieredzē dalījās arī eksperti no dažādām nevalstiskajām organizācijām, tostarp “Centrs Dardedze” un “MKB Mācību centrs”. Pirmajā apmācību posmā piedalījās 21 amatpersona, otrajā – apmēram 30, un tās turpinās arī 2025. gadā. Apmācības finansētas no Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas fonda.

Semināri speciālistiem

Trešo valstu migrācijas procesā iesaistīto institūciju sadarbības un veiktspējas stiprināšanas pasākums

Valsts darba inspekcija (VDI) 2024. gada 30. un 31. oktobrī organizēs pirmo pasākumu, kurš vērsts uz VDI kapacitātes stiprināšanu, pilnveidojot VDI nodarbināto izpratni un zināšanas par darbinieku nosūtīšanu darbam citur un ES/EEZ valstu un trešo valstu pilsoņu nodarbināšanu Latvijā, kā arī stiprinot starpinstitūciju sadarbību nacionālajā līmenī. Seminārā piedalījās pārstāvji no Nodarbinātības valsts aģentūras, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras, Ārlietu ministrijas, Iekšlietu ministrijas, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes, Valsts robežsardzes, Valsts policijas, Valsts ieņēmumu dienesta, Autotransporta direkcijas, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības un pārstāvi no nevalstiskās organizācijas “Droša māja”.

Pasākums tika finansēts ESF Plus projekta “Valsts darba inspekcijas veiktspējas stiprināšana un pakalpojumu modernizēšana” (Nr. 4.3.3.7/1/24/I/001) ietvaros.

Saite: <https://www.vdi.gov.lv/lv/pasakumi-par-darbinieku-nosutisanu-un-treso-valstu-pilsonu-nodarbinasanu>

Cilvēktirdzniecības un darbaspēka ekspluatācijas riski publiskajos iepirkumos

2024. gada oktobrī Tiesībsarga birojs sadarbībā ar Iekšlietu ministriju un Iepirkumu uzraudzības biroju savās telpās organizēja domnīcu “Cilvēku tirdzniecības un darbaspēka ekspluatācijas riski publiskajos iepirkumos”. Semināru/Domnīcu apmeklēja aptuveni 25 iepirkuma speciālisti no dažādām jomām, lai izrunātu riskus, kā arī iespējamās risinājumus, kā novērst ekspluatāciju piegādes ķēdēs. Diskusijas dalībniekiem skaidroja, kādi riski var rasties iepirkuma līguma izpildē, dažādās piegādes ķēdēs un kā tos novērst jau preventīvi. Klātesošajiem ar praktiskiem piemēriem tika rādīts, kā piemērot vadlīnijas cilvēku tirdzniecības un darbaspēka ekspluatācijas risku novēršanai publiskajos iepirkumos. Vadlīnijas tapušas sadarbībā ar Iekšlietu ministriju un Iepirkumu uzraudzības biroju. Gaidāms, ka tās vēl papildinās ar domnīcā iegūtajām atziņām pirms prezentēšanas plašākai publikai.

Kas ir cilvēktirdzniecība? seminārs Daugavpilī

Augšdaugavas novada kultūras centrā "Vārpa" Ārlietu ministrija pasākumā "Kas ir cilvēku tirdzniecība". Pasākumu ikgadējo Ziemeļvalstu dienu laikā Daugavpilī rīkoja Ārlietu ministrija, Iekšlietu ministrija, Starptautiskā migrācijas organizācija Latvijā sadarbībā ar centru "Marta", Ziemeļvalstu Ministru padomes biroju, Zviedrijas Karalistes vēstniecību, Daugavpils valstspilsētas pašvaldību. Eksperti no Ārlietu ministrijas, Iekšlietu ministrijas, "Centrs "Marta"" informēja par tendencēm, pazīmēm un rīcību, ja konstatēta cilvēku tirdzniecība. Kopā pasākumā piedalījās ap 60 speciālistu no pašvaldībām, Valsts policijas un Valsts robežsardzes teritoriālajām struktūrvienībām, nevalstiskajām organizācijām u.c.

Semināri sociālajiem darbiniekiem

Tiesībsargs 2024. gada ietvaros ciešā sadarbībā ar Ārlietu ministriju, sociālo pakalpojumu sniedzējiem cilvēku tirdzniecībā cietušajiem – biedrību "Centrs MARTA" un biedrību "Patvērums "Drošā māja"", un ar Starptautiskās Migrācijas organizācijas (IOM) finansiālu atbalstu, četru atsevišķu semināru laikā apmācīja Latvijas pašvaldību sociālo dienestu darbiniekus par cilvēku tirdzniecības risku atpazīšanu. Semināru laikā kopumā tika apmācīti 93 sociālās jomas darbinieki. Apmācībās katra iestāde, atbilstoši savai ekspertīzei, sniedza sociālo dienestu darbiniekiem gan teorētiskas, gan praktiskas zināšanas, kopīgi risinot uzdevumus par cilvēku tirdzniecības atpazīšanu.

Saite: <https://www.tiesibsargs.lv/news/socialo-dienestu-darbiniekus-izglito-par-cilveku-tirdzniecibas-risku-atpazisanu/>

8. Informatīvie pasākumi un informatīvās kampaņas

Skolu programma "Dzīvei gatavs"

Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs ir iesaistījies programmā "Dzīvei gatavs", kur piedāvā divas nodarbības:

- Kā atpazīt cilvēku tirdzniecības riskus? – 80 minūšu klātienes vieslekcija 10.–12. klašu skolēniem, kurā tiek skaidrots, kā atpazīt cilvēku tirdzniecības riskus un nekļūt par upuriem.
- Kā nekļūt par cilvēku tirdzniecības upuri? – 40 minūšu klātienes vieslekcija 7.–9. klašu skolēniem par cilvēku tirdzniecības dažādajiem veidiem un pieejamiem tiesību aizsardzības mehānismiem.

Kopā 2024. gadā tika nolasītas 12 šādas lekcijas, no kurām 6 tika organizētas kopā ar Ārlietu ministrijas Konsulāro departamentu par drošību, dodoties ārzemēs.

Saite: <https://www.dziveigatavs.lv/nodarbibas>

Digitālā kampaņa par cilvēku tirdzniecības riskiem

Starptautiskās Migrācijas organizācijas (IOM) Rīgas birojs sadarbībā ar Iekšlietu ministriju un Ārlietu ministriju, kā arī digitālā mārketinga aģentūru *CreateIT* organizēja digitālās komunikācijas kampaņu, lai novērstu Ukrainas civiliedzīvotāju, kuri dzīvo Latvijā, kļūšanu par cilvēku tirdzniecības upuriem. Kampaņa norisinājās divas nedēļas – no 2024. gada 11. līdz 25. martam. Tās laikā sociālajos tīklos tika izplatīti informatīvie materiāli, lai atgādinātu cilvēkiem, kā pasargāt sevi no cilvēku tirdzniecības riskiem un kur vērsties pēc palīdzības.

“Neļauj sevi izmantot”

Ārlietu ministrija, pievēršot uzmanību aizvien aktuālajai tēmai, 2024. gadā turpināja iepriekšējo gadu informatīvo kampaņu “Neļauj sevi izmantot” jeb “Darbs ārzemēs. Kritiski izvērtē vilinošus piedāvājumus”.

Kampaņas informatīvie materiāli – ar vēstījumiem par darbaspēka ekspluatāciju un informāciju par iespēju vērsties pēc palīdzības – ar

Nodarbinātības valsts aģentūras un Latvijas Pašvaldību savienības atbalstu tika izplatīti tīmekļa vietnēs un sociālajos tīklos visā Latvijā.

Sadarbībā ar Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi, AS “Rīgas starptautiskā autoosta”, AS “Pasažieru vilciens” un *Media Port Riga* informatīvais video tika demonstrēts autoostas, vilcienu ekrānos, kā arī Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes klientu apkalpošanas un lidostas “Rīga” telpās.

Papildus 29. oktobrī lidostā “Rīga” notika seminārs par sadarbību aviācijas nozarē cilvēku tirdzniecības gadījumu novēršanai. Seminārs tiek organizēts lidostas “Rīga”, nacionālās aviokompānijas “airBaltic”, Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas, Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas, biedrības „Patvērums „Drošā māja”” un biedrības “Centrs MARTA” sadarbības memoranda par cilvēku tirdzniecības novēršanu aviācijas nozarē ietvaros.

Pamani cilvēku tirdzniecības draudus!”

Pamani cilvēku tirdzniecības draudus!” ir Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (turpmāk – Pārvalde) rīkotā informatīvā kampaņa, kuras ietvaros īstenotas dažādas aktivitātes, lai Latvijā dzīvojošo Ukrainas civiliedzīvotāju vidū veicinātu informētību par iespējamiem cilvēku tirdzniecības riskiem un preventīviem pasākumiem.

Kampaņas ietvaros sniegti praktiski ieteikumi, lai palīdzētu cilvēkiem sevi pasargāt no cilvēku tirdzniecības, līdztekus izplatīta informācija par to, kur meklēt palīdzību šādos noziedzīgos gadījumos. Īstenota sociālo mediju un reklāmas kampaņa, izstrādātas skaidrojošas infografikas un video, lai sniegtu informāciju par to, kā atpazīt potenciālus draudus un kā rīkoties, ja nepieciešama palīdzība cilvēku tirdzniecības

gadījumā. Vienlaikus kampaņā iesaistīti vēstneši, kas savos sociālo mediju kontos dalījās ar aicinājumiem Latvijā dzīvojošiem Ukrainas civiliedzīvotājiem ievērot piesardzību, kad tiek meklēti jauni darba piedāvājumi.

Kampaņas materiāli ir pieejami latviešu, angļu un krievu valodās:

<https://www.pmlp.gov.lv/lv/jaunums/nosledzas-parvaldes-informativa-kampana-pamani-cilveku-tirdzniecibas-draudus>